

Aranyodi Varga Lajos

Nem csak a rablánc fűzött össze minket

Tace – sed memento

Néhány eligazító szó Rosta Sándorról,

akinek *Átélt történelem* című, az 1956-os eseményekre visszaemlékező írását közölte a *Pannon Tükör* 2006. évi 5. száma. A szerző azon kevés írástudó közé tartozott, akik – ő éppen szülőfalujában Zalaszentgróton – előkészítették, szervezték az 1956. októberi rendszerváltást. A kisipari termelőszövetkezet forradalmi gyűlésének jegyzőkönyve szerint „a szocializmus megjavításának céljával”.

Az Új Zala 1956. november 24-i száma 4. oldalán megjelent írásának már a címe is jelezte követelését: Új életet, helyi vezetőket Zalaszentgróton! Azt akarta, hogy helyettesig bezáróan helyi és magas szakmai képzettségű embereket nevezzenek ki vagy válasszanak meg a nagyközség irányítására, mert a tömegek már nem akarják viszontlátni a régi hibákat elkövető, önkényeskedő, észnélküli végrehajtókat. Nem gondolta volna, hogy másodfokon már 8 évi börtönre szóló ítéletében ez is súlyosbító körülményként esett latba. De hát az 1925. december 5-én MÁV-asztalos fiaként megszületett, majd a II. világháborút követő koalíciós időkben szociáldemokrata párti járási titkárként nem is gondolkozhatott másként ifj. Rosta Sándor, aki ténylegesen le is töltött 5,5 évet az ország különböző fegyintézteiben, köztük – az általa kegyetlennek minősített – Márianosztrán is.

Vácott együtt raboskodott Déry Tiborral, Göncz Árpáddal, a forradalmi Új Zala főszerkesztőjével, Rákosy Gergellyel, az *Óriástök* című satírikus regény későbbi szerzőjével. Egészen a rendszerváltásig – 1962-es kiszabadulását követően szabadlában is – rabságban érezte magát, folyamatos zaklatásnak volt kitéve.

A rendszerváltás helyi előkészítőjeként tagja volt a zalaegerszegi ellenzéki kerekasztalnak, az utcanév elnevezési bizottságnak, a területi választási bizottságnak, megszervezője a szociáldemokrata pártnak, a politikai foglyok szervezetének, a Zala megyei '56-os Hagymányórzó Egyesületnek, amelynek 2009. július 14-én bekövetkezett haláláig tiszteletbeli elnöke volt. Ezeknek segített még az ügyeskedők előtt hozzájutni jogos kárpótlási jussukhoz.

Számos írása jelent meg különböző lapokban, megszervezője, szerkesztője és társszerzője volt a 2007-ben megjelent *Zalai '56-osok visszaemlékezései* című kötetnek. Különböző iskolákban rendkívüli órák előadója, vitavezetője volt a közelmúlt történelmének, mindenek előtt az 1956-os forradalomnak és szabadságharcnak. Itt szerzett benyomásai követelték ki, hogy ötletgazdája és társszerzője legyen a 2009-i könyvhétre Zalaegerszeg városa által kiadott *Történelmi kiskaté* – A kékcédulás választási csalástól a paktumos rendszerváltásig című segédtankönyvnek.

A következő visszaemlékezés szerzője a 10 évi börtönre elítélt Aranyodi Varga Lajos, villanszerelő a Zalaszentgróti Járási Forradalmi Bizottság tagjaként, a rendfőntartó Zalaszentgróti Járási Nemzetőrség parancsnokaként Rosta Sándornak, a Járási Összevont Munkástanács, a Zalaszentgróti Ruházati KTSz Munkástanácsa, a járási nemzetőrség tagjának küzdőtársa, később pedig rabtársa volt. A *Pannon Tükör* 2006. évi 5. száma közölte A zalaszentgróti pör című írását. (Ferencz e. Győző)

„Lassan szállj,
S hosszan énekelj,
Haldokló hattyúm
Szép emlékezet.”
(Petőfi)

Barátom, sorstársam, rabtársam: „Habet praerteri doloris secreta recordatio delectationem” (Cicero), azaz elmúlt régi bajokra már kellemesen emlékszünk vissza nyugodt körülmények között.

Igen, ez így is volna, Sándorkám, ha Te nem mentél volna el, s nem egy kicsit, hanem véglegesen, hogy már soha sem térsz vissza közénk. Sok minden kötött össze bennünket, s nem csak az acélbilincs, a lánc a kézen-lábon; így próbáltunk menni az örök között a zalaegerszegi állomástól a várköri börtönig 1957. december 6-án. Az aszfalton csörgött a kézről a lábra

lefutó lánc. A bakancsaidban télvíz idején sincs fűző, minduntalan kilépsz belőlük, letekergőzik a kapca, ketten tekerjük vissza. Népes kíséző és hallgatag járókelő nép követ bennünket, még a másik oldalon is. Jó mutatvány: medvetánc, s egy órvezető és egy szakaszvezető a táncoltató.

Ott állunk a kelenföldi vasútállomás előtt, fél körben báméskodók – nagy látvány két, egymáshoz bilincselte fiatalember. Aztán volt, aki eliszkol. Ez lehetett volna az egérfogó. Ha szakképzettek lettek volna a kísézőink, elkaphatták volna őket, mert biztosan vaj volt a fejükön.

Márianosztráról jövünk étlen-szomjan. Te szomjazol; persze, még kezdő vagy. Mögöttem már börtön-émlék, megbízhatatlanként fegyvertelen katonai – munka – szolgálat. Építettem 29 hónapon át a sármelléki röpteret napi 16-18 órában, majd jött a mélyművelés Pécs-Komló bányájában. Majd Te is megszokod. A megszokhatatlant.

Azt, hogy még ebben a hónapban meghal az Apám, Tőled pedig válófélben a feleséged. Mi ehhez a lelki teherhez képest a csörgő kéz- és lábbilincs?

Mimost Molnár Ferenctársunktanúieszünkátárgyaláson. Tudod, a szabógyerek, a nemzeti bizottságban és a nemzetörségben mutatta magát. Őt leválasztották rólunk, én vallom, hogy gyerekkora óta „szentbeteg”, Te ráerősítesz mint volt főkönyvelője, igen, munka közben is állandó rohamai voltak, tehát nem is tudott volna csinálni semmit sem. Sikerült, nem hiába jöttünk: másfél évet kapott úgy, hogy a Legfelsőbb Bíróság másodfokon 3 évi felfüggesztéssel ezt leszállította 1 évre. Ha a mi pörükben lett volna vádlott, 5-6 év nézett volna ki neki. Itt a Karácsony. Még Veled, meg a Gyurkó Pállal és a Szőke Pali bácsival, a kommunista vezetők leváltójával, a járási munkástanács tagjával, aki nem értett egyet a Kádár-kormánnyal – 8 év lett a jutalma. No és „különlegességként” valamennyiünket teljes vagy részleges vagyonekobzással is sújtott a szocialista állam vasökle.

Eljött az elválás is: Téged Vácra szállítottak, engem a Gyűjtőbe, már csak 1958. május 26-án találkozunk a 28-án is még tartó Fő utcai tárgyaláson – éppen házasságkötésem 2. fordulóján.

Kérem is a Legfelsőbb Népbíróság bíróját, hogy – gondoltam magamban: külön ajándékként – vezettessen el, mert ez vagy politikai pör vagy kukoricakapálás – így sincs, úgy sincs benne szerepem, csak elszenvédője vagyok. Az ülnök asszony azzal vádol, hogy egykori premontrai diákként vissza akartam adni a rendnek türjei birtokát – még a nagyságát sem tudja, én javítom ki...

Eszembe jut, hogy a Martinovics-féle pörben úgy mondta az előkelő magyar úr, hogy „egyszer hallgattam papra, akkor is a vérpadra kerültem”, nos, gyűjtőbeli zárkatársam, a Hajnóczy-család kései leszármazottja,

a vezérkari százados azon méltatlankodott: az apósát ítéltek nemrég halálra, őt csak életfogyigra. Tévedett: másodfokon tettek róla, hogy ő se maradjon életben.

Te, Sanyikám itt, a Fő utcán már nem említetted az Arrand-Rolland üstökösöt, ahogyan a megyei tárgyaláson. Emlékszel? Farkas bíró úr és a Horváth ügyész zavartan pillogott, mire lepottyant náluk a tantusz: ja, Rosta, hogy az üstökösök lehullnak, a csillagok is, pláne, ha azon vörösek... Na ja, Rosta...

A herderi jóslat szerint már nem lehetne magyar, üstökösként a mélybe íveltünk volna. Aztán mégis vagyunk: mélymagyar, sekélymagyar, főmagyar, kismagyar, polgármagyar és csak az úristen tudja, még mifajta magyar... De vagyunk, bár egymást gyilkoljuk le. Valami őrjöngő dervistáncot járunk körbe-körbe kábulva és gyilkolva, gyilkolva...

Túléltek a börtönt is. Te írtál, harcoltál a jó ügyért. Voltunk társ szerzők könyvben is, nem csak a forradalomban. Harcoltál, hogy Zalaegerszegen egy berendezett zárka erejéig legyen „kis terrorháza”, de te nem voltál nagy pénzért főigazgatója, mint az, aki annakidején csak azért nem ment el Nagy Imre és mártírtársainak 1989-es temetésére, mert előző nap érkezett meg Amerikából és fáradt volt... Te ott koszorúztál, képviselőjeként, helyi újraalapítójaként az ígéretes szocdem pártnak, istenem, hová lett azóta...

Eszembe jut Vörösmarty könyvtárban keletkezett sora: „Ment-e a könyvek által a világ elébb?” Te igennel feleltél, s megszerkesztettük az ’56-osok emlékkönyvét, jártad az iskolákat rendhagyó történelemórák megtartására, írtál újságokba – utolsó soraid már temetésed napja, 2009. július 21-e után jelentek meg.

Üstökös? Fénylő csillaggá váltál, s forradalmi alkotótársam tán magad is érzed ott, az elíziumi mezőkön, hogy azzal búcsúztunk Tőled mi, talpashad barátaid, bajtársaid, valamint a megye, a város, evangélikus egyházad vezetői, nagy számú tisztelőid, hogy emléked örökkön világítani fog nekünk.

Miért is harcoltunk? Úgy hívtuk: társadalmi egyenlőség, igazságosság. Mit is mondott a francia Talleyrand? Aki egy változásnál az első évben nem gazdagszik meg, az már nem is fog, mert a többiek már elvisznek mindent. Hogyan is ment végbe a rendszerváltás? Privatizáció, adópénzből bank-konzolidáció, milliós lenyúlások, ma százmillió végkielégítések pár éves munkaviszony után, a bűnöző szemébe röhög a rendőrnek. Nem ezt akartuk, szegények is maradtunk, de tartásunkban gazdagok...

Epilógus: talán mégsem kell tartanunk politikai lócsiszároktól, nem vernek be sárral, nem kell azt nekünk letörölnünk, de él magyar, áll Buda még, s tisztességes kezek vetik az ocsú nélküli tiszta magot.

Ahogyan mi is tettük.